

потреби сучасної правової держави є необхідним кроком при формуванні незалежної демократичної країни.

Список використаних джерел:

1. Выборы в мире: избирательные цензы / И.Б. Борисов, А.Г. Головин, А.В. Игнатов, Ю.Ю. Комиссаров. М.: РОИИП, 2015. 336 с.
2. Паренти М. Демократия для избранных. Настольная книга о политических играх в США / Пер. с 7-го англ. изд. М.: Поколение, 2006. С. 248–250.
3. Erin Mooney and Balkees Jarrah, The Voting Rights of Internally Displaced Persons: The OSCE Region, Germany: Dual Nationality Change [Електронний ресурс]: march 1999. – volume 6. – Number 3. – Режим доступу: http://migration.ucdavis.edu/mn/more.php?id=1753_0_4_0 (дата звернення 18.02.2021)
4. Гаврилюк Д. Про виборчий ценз. Електронний ресурс. Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1913972-pro-viborchiy-tsenz.html
5. Ларин А. А. Люстрация как основание ограничения избирательного права // Електронний ресурс. Режим доступу: http://teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2014/4/yurisprudentsiya/larin.pdf.
6. Андреева Г.Н., Старостина И.А. Избирательное право в России и зарубежных странах / Под ред. А.А. Клишаса. М.: Норма, 2010. 563 с.

Доценко Я.П.

*здобувач 2 курсу науково-дослідної магістратури
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРОТЕСТНІ ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ УСТАНОВЧОЇ ВЛАДИ

Форми здійснення установчої влади є важелями впливу народу на державну політику та правопорядок. При цьому, найбільшого значення набувають протестні дії, що можуть мати правову (референдум) та неправову (революція, повстання) форму.

Е. Ваттель ще стверджував, що право нації - це право змінити свою конституцію, яку він виводив з іншого права

нації «змінити керівників, які зловживають своєю владою» [1, с. 54].

Дійсно, право на повстання (або на опір гнобленню, або на революцію) є окремою, визнаною міжнародним співтовариством, формою здійснення установчої влади народу, якщо дотримуються певні умови [7, с. 278-287].

Перша умова отримала назву принципу демократії, заснованого на ідеї народного суверенітету. Право на повстання - право, яке реалізується більшістю або від його імені проти гнітючої меншини. Після його повалення повинні бути забезпечені створення легітимного уряду, можливість політичного самовизначення і реалізації прав людини для всіх членів суспільства.

Друга умова об'єднує в собі принцип пропорційності і принцип субсидіарності. Згідно з останнім якщо є більш м'який спосіб скинути деспотичний уряд, він має застосовуватися в першу чергу. Право на революцію має бути обумовлено вичерпанням ненасильницьких засобів, наприклад, конституційних методів, мирних протестів, громадянської непокорі, пасивного опору і т.д. Принцип пропорційності повинен прийматися до уваги при визначенні змісту використовуваної сили. У практичному плані це означає, в першу чергу, що гнобителі не повинні бути убиті, якщо він може бути захоплений без будь-яких додаткових ризиків.

Третю умову називають принципом справедливої причини. Одиначний акт насильства по відношенню до народу - недостатня причина для революції, але, безумовно, достатня для мирного опору, і лише якщо мирний протест неефективний - для повстання.

Останню вимогу названо принципом відмінності (або диференціації). Вона означає, що застосування сили має бути направлено на людей, які перебувають при владі, щоб зупинити утиски, а також на людей, які здійснюють утиски, як правило, це поліція або армія. Іншими словами, за часів гноблення, народ має право, як крайній захід, на застосування сили проти представників політичної і військової влади на

всіх рівнях, від звичайного поліцейського або солдата до глави держави [4, с. 46-48].

Названі критерії легітимізують порушення чинних правових норм під час революційних подій та відхід від конституційних положень або заповнення конституційного вакууму, який міг виникнути у зв'язку з певними обставинами. Однак, перераховані критерії значно звужують можливості реалізації права на повстання, що є справедливим для забезпечення суспільного порядку та сталого розвитку держави.

Реалізація пропозиції О. Скрипнюк щодо «унормування в конституціях і конституційних актах природного права громадян на повстання проти тиранії, доповнення ч. 4 ст. 5 положенням про те, що народ має право на опір тиранії та повстання проти узурпації державної влади» [5, с. 32], може призвести до дестабілізації суспільно-політичної ситуації в державі та порушення інших конституційних положень, у тому числі прав людини, адже у будь-якій державі не всі громадяни задоволені діяльністю органів державної влади, але їх позиція має виражатися у конституційний спосіб, зокрема шляхом функціонування опозиції.

Необхідно звернути увагу на яскравий приклад Помаранчевої революції 2004 р. та Революції гідності 2013–2014 рр. З ходу цих революцій, можна зробити висновок, що традиційні інститути та процедури не завжди мають змогу розв'язати проблеми, а рішення, які вони приймають, відчутно впливають на життя людей. Одним із найбільш правильних способів народного повстання, який носить опосередкований характер є всенародний референдум на противагу рішенням парламенту [2, с. 687].

Справді, однією з протестних форм реалізації установчої влади народом України є дострокове припинення повноважень виборних посадових осіб, що було передбачено Законом України «Про всеукраїнський та місцевий референдум» 1991 року.

Звісно ж, висловити шляхом референдуму недовіру тим, кого народ обрав, – це невід'ємне (природне, якщо хочете)

право народу, навіть якщо воно не передбачене Конституцією. Інша річ, що в Конституції варто було б передбачити юридичні наслідки такого народного волевиявлення, як і записати положення про юридичну силу й обов'язковість референдумних рішень, про що в ній немає навіть згадки. Тут – очевидна прогалина в конституюванні установчої влади й інституту референдуму [6].

Наразі варто підтримати Олькіну О.В., яка вважає за необхідне «закріпити в Конституції України рішення всеукраїнського референдуму в якості підстави дострокового припинення повноважень Президента України» [3, с. 35], більше того таку підставу варто закріпити і для дострокового припинення повноважень Верховної Ради України.

Отже, незважаючи на дієвість революції як форми установчої влади, варто використовувати правові форми установчої влади, зокрема референдум, у разі незгоди зі змістом державної політики представників державної влади, що надасть можливість більшості громадян України висловити свою позицію та вплинути на здійснення державної влади. До протестних форм установчої влади відноситься участь в зборах, мітингах, походах, демонстраціях, страйках, дострокове припинення повноважень виборних посадових осіб, а також створення віча як органу народоправства.

Список використаних джерел:

1. Ваттель Э. де. Право народов или принципы естественного права, применяемые к поведению и делам наций и суверенов. М. : Госюриздат, 1960. 719 с.
2. Волошина В.В., Діордіца І.В. Право на повстання. *Молодий вчений*. – 2017. № 10. С. 686-689.
3. Олькіна О. Референдум як підстава та порядок дострокового припинення повноважень посадових осіб, які обрані народом України. *Юридичний вісник*. 2012. № 1. С. 31-36.
4. Погребняк С.П., Уварова Е.А. Сопротивление угнетению. Восстание. Революция (теоретико-правовой анализ в свете доктрины прав человека). *Право і громадянське суспільство*. 2013. № 2. С. 4-61
5. Скрипнюк О. В. Конституційна реформа в Україні: етапи поступу та методологія сучасної модернізації Основного Закону. *Право України*. 2014. № 7. С. 25-34.

6. Ющик О. Конституційні проблеми установчої влади в Україні. *Юридичний вісник України*. 20–26 жовтня 2007 р. № 42. С. 5. URL : <http://www.viche.info/journal/1778/>.

7. Aleksandar Marsavelski. The Crime of Terrorism and the Rights of Revolution in International Law. *Connecticut Journal of Int'l Law*. – Vol. 28. № 241. 2013. P. 278-287.

Кафлюк А.І.

*здобувачка I курсу магістратури кафедри
конституційного, адміністративного та фінансового права
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»*

БУЛІНГ – ПОРУШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Відповідно до частини 1 статті 3 Конституції України – життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність. Варто зауважити, що в статті 28 Конституції України також вказано, що кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [1].

Порушення конституційних прав людини яскраво проявляється у такому негативному явищі як булінг. Проблема булінгу в Україні існує давно, проте лише у 2019 році в Україні на державному рівні визнали існування такої проблеми серед дітей.

Проблему булінгу визнали не просто складним соціально-педагогічним, психологічним явищем, і порушенням конституційних прав, але й було вказано, що булінг – це насильство [2]. За рівнем суспільної небезпеки це правопорушення віднесли до адміністративних, передбачивши відповідний склад у Кодексі України про адміністративні правопорушення.